

Türkiye’de Etnik Temelli Sorunlar Karşısında Erbakan’ın Toplumsal Barış Anlayışı

Bekir GÜNDOĞMUŞ¹

Özet

Mekansal yakınlaşmanın yaşandığı modern dönemde toplumsal ayrışma kaynaklarından birisi olarak görülen etnik farklılıklar çeşitli müdahalelere maruz bırakıldığında sosyo-kültürel ve siyasal kırılmalara neden olabilmektedir. Nitekim Batı merkezli düşünülen ve tek tipleştirici kimliği öne çıkartılan uluslaşma süreci Türkiye’de etnik temelli sorunları da beraberinde getirmiştir. Ancak bu sorun farklı etnik gruplar arasında yaşanan bir çatışma haline değil sistemsel bir probleme işaret etmektedir. Bu nedenle sorunun çözümüne yönelik tekliflerin aynı zamanda alternatif sistem önerilerini de içermesi kaçınılmaz olmaktadır.

Bu çalışmada yakın dönem Türk siyasal hayatında önemli bir konuma sahip olan Necmettin Erbakan’ın Türkiye’deki etnik temelli sorunlara yönelik yaklaşımı ve sistem önerileri ele alınacaktır.

Anahtar Kelimeler: Erbakan, Toplumsal Barış, Etnik Sorun, Milli Görüş

1 Yrd. Doç. Dr., Şırnak Üniversitesi İİBF Kamu Yönetimi Bölümü, bgundogmus@sirnak.edu.tr

Giriş

Yaratılışı itibariyle sosyal bir varlık olan insan, bu özelliğinden ötürü toplumsal yaşama uyarlı olmakta, ötekiyle yardımlaşmaya ihtiyaç hissetmektedir. Bu durum insanlar arasında işbölümünü, iletişimi ve bir arada yaşamayı zorunlu kılmaktadır. Toplumsal düzen ihtiyacı da bu noktada ortaya çıkmaktadır. Zira birbirinden farklı dillere, renklere, kültürlere sahip olan insanlar arasında uyumun koordinesi ve kontrolü sağlanmak durumundadır. Bu sebepten ötürü, tarih boyunca dinlerin ve oluşturulan ideolojilerin temel odak noktasında alternatif toplumsal düzen tasavvuru bulunmaktadır.

Mevcut dünya düzeni ele alındığında, Batı merkezli toplumsal düzen anlayışının belirgin düzeyde egemen olduğu görülmektedir. Seküler temel üzerine oturtulan bu anlayış, Batı'nın tarihsel süreç içerisinde geçirdiği aşamaları ve elde ettiği tecrübeleri içermektedir. Dolayısıyla Batı'nın kendi iç dinamiklerinin bir tercihi konumundadır. Ne var ki, Batı'ya özgü olan bu anlayış, evrensel değerler manzumesi olarak tüm dünyaya ihraç edilmeye çalışılmaktadır ki, problem de burada ortaya çıkmaktadır.

İki dünya savaşına tanıklık eden yirminci yüzyılın ilk çeyreğinde ortaya çıkan uluslaşma eğilimi, Türkiye açısından bunun en yakın örneklerinden birisidir. Avrupa ülkelerinde yürürlüğe konan ulus-devlet modeli ile toplumun standardizasyonu, homojenleştirilmesi amaçlanmış, bu manada tek bir etnik kimlik altında merkezileştirme çabasına girilmiştir. Bugünden bakıldığında bu çabanın başarılı olduğunu söylemek pek de mümkün görünmemekle birlikte, Türkiye gibi ihraç edilen ülkeler nezdinde değerlendirildiğinde mukallit ülkelerin çeşitli kronik sorunlarla karşı karşıya kaldığı görülmektedir. Zira yapay toplumsal düzen çerçevesinde şekillenen bu ülkeler gelişen şartlar karşısında ihtiyaç hissedilen yenilenme ve rehabiliteyi yapabilecek bütünlüğü sağlayamamaktadır. Çünkü ulus devlet modelinin tek tipleştirici tutumu bütünün parçalanmasına, farklılıkların ayrışma kaynağı olmasına neden olabilmektedir.

Osmanlı bakiyesi Türkiye Cumhuriyeti’nde de bu manada bir sürecin yaşandığı görülmektedir. Ulusal kurtuluş mücadelesi sonrası şekillenen yeni düzen, egemen konumda görülen Batı’nın normlarına uyumlu kılınmaya çalışılmıştır. Modernleşme adımlarıyla yürütülen bu aşamada toplum, tepeden inmeci bir yöntemle, belirli kalıpların içerisine sokulmak istenmiştir. Tabansal destekten yoksun bu politik tutum, yöneten-yönetilen ilişkisinde yabancılaşma ve dışlanma duygularını besleyerek ayrıştırıcı niteliğe bürünmüştür.

Toplumsal ayrışma kaynaklarından birisi olarak görülen etnik/etnisite temelli sorunlar, Türkiye’de tedrici olarak 1950 sonrası politik alana taşınmaya çalışılsa da, bu süreçte yeterli temsilin sağlanamadığı görülmektedir. 1980’li yıllarda ise etnik temelli sorun, Güneydoğu Anadolu’da terör eylemleriyle şiddete dönüşmeye başlamıştır. Güvenlik ekseninde yürütülen terörle mücadele sürecinin neticesinde de sorunun azalmak yerine varlığını devam ettirdiği görülmektedir.

Türkiye açısından büyük önem arz eden bu sorun karşısında politik aktörlerin ya da karar alıcıların ortaya koyduğu çözüm önerileri ve pratik uygulamaları da aynı oranda değer taşımaktadır. Bu kapsamda siyasal yaşamı süresince, Güneydoğu Anadolu’da yaşayanlar başta olmak üzere etnik duyarlılığından ötürü kendisini konu ile ilgili hissedilen kesimlerde, yoğun halk desteğine sahip ender liderlerden birisi olan Necmettin Erbakan’ın konuyu ele alış şeklini ve dile getirdiği çözüm önerilerini ele almak yararlı görülmektedir. Bunun öncesinde ise toplumsal ayrışma kaynakları bağlamında etnik temelli sorunun tarihsel sürecine kısaca değinilecektir.

Toplumsal Ayrışma Kaynakları ve Ulus Devlet Etkisi

Milliyetçi hareketlere ilham kaynağı olarak görülen ulus devlet modeli 19.yüzyıl Avrupa’sını şekillendiren bir nitelik arz etmektedir. Bir ulusun belirli bir coğrafi sınır içerisinde yaşamına atıfta bulunan ulus devlet modeli, Aydınlanma dönemini yaşayan Batı’nın kendine özgü sorunlarına yine kendine özgü bulduğu bir cevap niteliğindedir. Nitekim

burjuva eliyle ekonomik gelişmelerin şekillendirdiği Batı'da, sınıfsal ayrışmanın sosyo-politik tutumları belirlemesi (temsili demokrasi gibi) söz konusu olmuştur. Batı'nın bu tercihinde kısa vadede başarılı bir profil çizmesi, buhranlı dönemler geçiren diğer dünya toplumları arasında taklitçilik düşüncesini ortaya çıkarmış, İslam dünyası da bu düşünceden nasibini almıştır. Osmanlı'nın son döneminde aydın kesiminin yaşadığı zihni karmaşalar bunun örnekleridir. Aynı şekilde Türkiye Cumhuriyeti kurulurken de benzeri düşüncelerle ulus devlet modeline yönelildiği bilinmektedir.

Ne var ki, değişim talebinin Batı'da olduğu gibi tabandan gelmek yerine tavandan geliyor olması bu değişim sürecini sorunlu hale getirmektedir. Ekonominin belirleyiciliğinin zayıf olduğu ülkelerde, sürecin dış dinamikler ekseninde şekillendiğine dikkat çeken Tuncel'in de (2016: 140) belirttiği gibi, ekonomi dışı alanlardaki (sosyal, kültürel, dini, etnik) ayrışma kaynaklarına dayanan ya da dayandırılmaya çalışılan demokrasilerde, devlet (devletin imkân ve kaynaklarını kullananlar) ile toplum arasındaki ilişki çoğu zaman sorunlu olagelmektedir. Türkiye'nin ilk dönemlerinde de benzeri ilişki ağlarının ortaya çıktığı görülmektedir. Bunun en önemli sebebi, Batı için uygun olan toplumsal düzen kurgusunun değişiklik yapılmaksızın aynıyla alınması durumunda yarar getireceği inancıyla hareket edilmesidir. Halbuki, toplumsal ayrışma kaynaklarına bakıldığında cinsiyet, yaş, ırk gibi doğuştan gelen kaynaklar olduğu gibi, mülkiyet, statü, inanç, dil, kimlik, gelenek gibi yapay ya da karma kaynaklar da bulunmaktadır (Tuncel, 2016: 142-5). Ayrışmanın ekonomik, sosyal, siyasal kökleri olan bu kaynaklar Batı'da ekonomik olanın diğerleri karşısında belirleyiciliğiyle neticelenmiştir. Ne var ki, bu durum Osmanlı toplumu için geçerli olmamaktadır. Çünkü Osmanlı'da sınıf ayrımına dayalı bir toplum yapısı bulunmamaktadır ya da Batı'da var olan türde (kilise-devlet) iktidar mücadelesi yaşanmamaktadır. Yöneten-yönetilen ilişkisinde çatışma ya da ayrışmaya dayalı bir pratiğe rastlanılmamakta, birliktelikler coğrafi sınırlar ile daraltılmamaktadır. Bu nedenle Osmanlı bakiyesi Türkiye'de, toplumsal düzenin ulus devlet tercihinin göre kurgulanması sırasında ekonomik kaynaklar

yerine kültürel ve siyasi ayrışma kaynaklarıyla mücadele öne çıkmıştır. Bu durum ise, yaratılıştan gelen etnik özelliğin ayrışma kaynağı olması ya da dini-mezhebi tercihlerin sorun alanı olarak görülmesi gibi bir probleme neden olmuştur.

Osmanlı’nın son döneminden itibaren yetkiyi elinde bulunduran ve yeni rejimin kurulmasında etkin rol oynayan seçkin kamu bürokrasisi, Türkçü, laik ve merkezîyetçi anlayışla yeni bir ulus “yaratma” mücadelesine yönelmiştir. Ancak bu tek tipleştirici yöneliş, etnik temelli sorunlar başta olmak üzere birçok problemlî alanın oluşumuna sebebiyet vermiştir.

Sorunun Kürtlerle İlgisi ve Şiddet Sarmalına Dönüşmesi

Kamu bürokrasisi eliyle yürütülen uluslaşma sürecinde, Anadolu’da yaşayan tüm farklılıklar potansiyel tehdit olarak algılanmış, bunlara karşı çeşitli düzeyde müdahaleler söz konusu olmuştur. Seküler ve milliyetçi (etno-seküler) ideolojiyle şekillenen bu süreç, Türk kökenli olmayan kesimlerde karşıt dalğanın doğmasına da zemin hazırlamıştır. Nitekim Güneydoğu ve Doğu Anadolu’da merkezi devlet otoritesiyle kendini ve geleneklerini tehdit altında hisseden bölge halkı arasında pek çok gerilim hatta çatışma yaşanmıştır. 1925–1938 arasında 17 ayaklanma gerçekleşirken İsmet İnönü başta olmak üzere dönemin yöneticilerince hazırlanan raporlar çerçevesinde Şark Islahat Planı oluşturulmuş, Kürt nüfusun kontrol altına alınması için göç politikası yürütülmüştür (İlyas, 2014: 329-48). Uygulanan bu politikaların çözüm sunmak yerine sorunun daha da kronikleşmesine zemin hazırladığı ilerleyen yıllarda ortaya çıkmıştır. Çok partili hayata geçiş sonrasında ulus devlet karşıtı milliyetçi dalga politik alana taşınmış ve örgütlü muhalefete bürünmeye başlamıştır. İlk dönemde kendisine Türk solu (Türkiye İşçi Partisi dönemi) içerisinde yer bulan Kürt hareketi etnik temelli bir federasyon hedefiyle yola çıkmış, ancak Türk solu ile yaşadığı etnik anlaşmazlık nedeniyle bağımsız bir rota belirlemek durumunda kalmıştır. 1971’de kurulan, PKK terör örgütünün kurucusu Abdullah Öcalan’ın da üyesi olduğu Devrimci Doğu Kültür Ocakları, 1976’dan

itibaren yaygınlaşan Rizgari dergisi, Komal yayınevi gibi oluşumlar da Kürt milliyetçisi dalganın fikri yapısını şekillendirmiştir. 1978’de Marksist ideoloji ekseninde kurulan ve 1984’te şiddeti çözüm aracı olarak görerek silahlı mücadeleyi başlatan PKK (Kürdistan İşçi Partisi) terör örgütü ise diğer Kürt milliyetçisi gruplar arasından sıyrılarak etkin bir konuma yükselmiştir. Tek tipleştirici politikaya tepki olarak ortaya çıkan bu yapı, işlev itibarıyla aslında ulus devlet benzeri güdüyle hareket etmektedir. Ulus devlet anlayışından farkı ise; önce devleti kurup sonra buna uygun milleti ‘yaratma” stratejisinin aksine, önce Kürt ulusunu inşa etmeyi, sonra bu ulusu bir devlet etrafında örgütlemeyi öngörmesidir (Baharçipek, 2000: 18).

Kürt milliyetçisi örgüt ve yapılar bu süreci yaşarken kamu bürokrasisi de çözümü güvenlikçi politikalarda aramıştır. 1978 yılında sıkıyönetim ile başlayan sıradışı hukuk deneyimi, Olağanüstü Hal (OHAL) ile devam etmiş ve 2002 yılında kaldırılincaya kadar 24 yıl boyunca bölge, olağanüstü durumun olağanlaştığı/sıradanlaştığı bir siyasal süreç yaşamıştır. Bu çerçevede OHAL, terörü ve doğrudan şiddeti önlemeye yönelik bir düzenleme olmasına rağmen sosyal, iktisadi ve insani yönden ağır sonuçları olan yapısal bir şiddet formuna dönüşmüştür. Zorunlu göç, işsizlik ve hızlı şehirleşmeyle birlikte ortaya çıkan toplumsal çözümlerle sonucunda sorunlar daha da içinden çıkılmaz bir hal almıştır. Bu çerçevede bölgede, doğrudan şiddetten yapısal şiddete doğru bir evrilme olmuştur. OHAL’lı yıllarda yaşanan terör, faili meçhul cinayetler, insan hakları ihlalleri, hukuk dışı uygulamalar ve yaşanan sorunların çözümüne yönelik umutsuzluk, bölge halkında devlete karşı güvensizliğin artmasına ve Kürt ulusalcılığının güçlenmesine yol açmıştır (Özhan ve Ete, 2008: 5).

Baskı ve ideolojik aygıtlar kullanılarak tepeden inmececi bir yaklaşımla yürütülen uluslaşma süreci, devlet-millet arasında gerilimli mücadele alanlarının doğmasına zemin hazırlamış, bunun karşısında yürütülen güvenlik eksenli politika tercihleri de çözüm yerine sorunun kronikleşmesine neden olmuştur. Konunun muhtevasına girmediğinden detayına girmemekle birlikte, 2010 sonrası terör örgütü muhatap

alınarak yürütülen ve güvenlik önlemlerinin en aza indirildiği “Çözüm Süreci”nin de bu kronikleşmeye katkı sunduğunu söylemek gerekmektedir. Bugünden bakıldığında Kürt milliyetçisi hareketin süreç içerisinde parti kapatmalarına karşın siyasal alanda temsil kabiliyetini artırma trendine giren, yaygınlaşan iletişim ağı sayesinde bölge ülkelelerinde yaşayan soydaşlarıyla yakın ilişki kuran, Kuzey Irak ve Suriye’de Federe Kürt devleti oluşumlarıyla ayrı devlet ideasını Türkiye’de de canlı tutan şiddet yanlısı bir terör örgütüne dönüştüğü görülmektedir.

Erbakan’ın Toplumsal Barış Anlayışı

Türkiye’de seçmen tercihlerine yönelik araştırmalarda ortaya çıkan önemli çıktılardan birisi, Güneydoğu ve Doğu Anadolu bölgesi başta olmak üzere Türkiye genelinde yaşayan Kürt kökenli seçmenlerin genel temayülünün iki başat siyasal harekette yoğunlaştığı hususudur. Bu hareketlerden birincisi; 1991 seçimleriyle birlikte siyaset sahnesinde yer alan ayrılıkçı Kürt milliyetçisi partiler iken, diğeri ise İslami siyasetçi kimliğiyle öne çıkan Necmettin Erbakan’ın kurduğu Milli Görüş partileridir² (Gündoğmuş, 2014: 143). Etnisite merkezli bir politika izlemeyen Milli Görüş partilerinin buna karşın Kürt kökenli seçmen kitlesinden aldığı yoğun desteğin arka planı irdelendiğinde, bu partilerin; dini yaşamında kendisini tehdit altında hisseden, kimlik problemi bulunan ve yoksulluk içinde yaşamını sürdürmeye çalışan geniş kitlenin duygularını siyasal dile dökebilme becerisi fark edilmektedir (Bulaç, 2009: 208). Bu çalışmanın konusu etnik temelli soruna yönelik olduğundan Milli Görüş partilerinin ve Necmettin Erbakan’ın bu noktada dile getirdiği hususlar ele alınacaktır.

Bununla birlikte Erbakan’ın toplumsal barış kavramına yüklediği anlama da kısaca değinmek gerekmektedir. Buna göre Erbakan (1975: 30-31), yaratılış gereği bir arada yaşamak durumunda olan insanların

2 Milli Görüş ideolojisine ait partiler sırasıyla; Milli Nizam Partisi, Milli Selamet Partisi, Refah Partisi, Fazilet Partisi ve Saadet Partisi’dir. İlk dört parti çeşitli gerekçelerle kapatılırken Milli Görüş düşüncesi halen Saadet Partisi ile siyasal faaliyetlerini yürütmektedir.

barış ve uzlaşma içerisinde yaşamayı gerektiğine inanmaktadır. Zira Milli Görüş, vatanın ve milletin bölünmez bütünlüğü ve bütün memleket evlâdının kardeş bilinmesi temel prensibine dayanır. Her şeyin başı önce yurdumuzda kardeşliğin, tesanüt ve birliğin teessüsüdür. Aynı milletin aynı tarihin çocuklarının kardeşliği esastır. Gidilecek yol iç barış yoludur, kardeşlik yoludur. İthamcılık yolu değildir. Aynı milletin çocukları arasında görüş farklılıkları, fikir farklılıkları olabilir, fakat bu hiç bir zaman ithamcılığın, bölücülüğün sebebi olmamalıdır. Nitekim Erbakan'ın bu perspektifle anayasalara özel bir önem atfettiği ve bunu '*ictimai mukavele*' yani '*toplumsal barış ve uzlaşma anlaşması*' şeklinde tarif ettiği görülmektedir. Her türlü inanış sahibinin kendi inanışına göre yaşamasına müsaade eden bir barış ve uzlaşma anlaşmasına işaret eden Erbakan, anayasanın hem insan haklarını koruyan hem de devletin zulüm yapmasını önleyen bir siyasal sınıra ve işleve sahip olmasının gerekliliğine işaret etmektedir (Erbakan, 1991: 15). Toplumsal barışın sağlanabilmesi için ise Erbakan (1973); idari düzenlemelerin devlet-millet kaynaşmasını temin odaklı olması, ekonomi politikalarının dengesizliklerin, faizin ve her türlü sömürünün ortadan kaldırılmasına yönelik olması, sosyal ve siyasi uygulamaların insan hak ve hürriyetlerini güvence altına alması gerektiğini dile getirmektedir.

Necmettin Erbakan'ın kısaca özetlenen toplumsal barış anlayışı, etnik temelli sorun karşısında da aslında ne yönde bir eğilim göstereceğinin ipuçlarını vermektedir.

Sorunun Temel Sebebine Yönelik Tespitleri

1991 yılında Türkiye Büyük Millet Meclisi'nde iç güvenlik meselelerine ilişkin genel görüşmede yapmış olduğu konuşma, Necmettin Erbakan'ın Türkiye'de etnik temelli soruna yönelik tespitleri hakkında fikir vermektedir. Aynı şekilde 1993 yılında gerçekleştirilen Refah Partisi Olağan Genel Kongresi'nde dile getirdiği hususlar da, benzerlik içermekle birlikte, görece kapsamlı bir boyuta sahiptir.

Erbakan'a (1991a: 360) göre özellikle 1980 sonrasında Türkiye'de varlığını şiddet yoluyla hissettiren etnik temelli sorunun temelinde dört

ana grup unsur yer almaktadır. Bunları; dış güçler, yanlış politikalar, yanlış uygulamalar ve gereken tedbirlerin yeterince ve vaktinde alınmayışı şeklinde özetlemek mümkündür. Erbakan’a göre ırkçı, inkarcı ve asimilasyoncu zihniyetle yürütülen politikalar dış güçlerin provokeleri ve yönlendirmeleri ile boyut değiştirerek ayrılıkçı zihniyeti beslemektedir. Devleti temsil eden kamu görevlilerinin devlet-millet kaynaşmasını zedeleyecek türden yanlış uygulamaları ve buna yönelik tedbirleri almada gevşeklik gösterilmesi de sorunun kronikleşmesine ve teröre evrilmesine neden olmaktadır.

Uluslaşma sürecinde yürütülen yanlış politikalara atıfta bulunan Erbakan’a (1991a: 354-5) göre, Kürt kökenli vatandaşların kimliklerinin inkar edilmesinin ve asimile edilmeye çalışılmasının neticesinde devlet otoritesine karşı aidiyet sorunu ortaya çıkmaktadır. Bu noktada oluşan boşluktan ise, terör örgütü aracılığıyla Türkiye’ye yönelik çeşitli planları olan emperyalist ve Siyonist zihniyete sahip uluslararası aktörler yararlanmaktadır. İsraili ve Amerikalı çeşitli yetkililerin demeçlerini buna örnek olarak gösteren Erbakan, Körfez Harbi sonrası bölgeye gelen Çekiç Güç³ kuvvetlerinin Güneydoğu Anadolu’da ajan faaliyetlerini koordine ettiğini dile getirmektedir (Erbakan, 1991a: 356): “*Bakınız, işte, bizzat Apo söylüyor; “Çekiç Güç en çok bizim işimize yaradı; Kuzey Irak’a yerleşmemizi sağladı” diyor. İşte gerçekler bunlardır.*”

Güneydoğu Anadolu’nun iktisadi bakımdan görece Türkiye’de en geri kalmış bölge olması da yine Erbakan’a (1991a: 360) göre etnik temelli sorunun alanını genişletmesine fırsat vermektedir. İşsizlik, açlık ve geçim darlığı yaşayan insanlar, terör örgütlerinin ve ajan faaliyetlerinin açık hedefi haline gelmektedir. Türkiye’de fabrikaların İstanbul merkezli kurulması, devlet yatırımlarının yetersiz olması ve yeterli altyapı ile özendiriciliğe sahip olmadığından özel sektörün de bölgeye gelmede isteksiz olması ekonomik alanın ayrılmaya sebep olmasını tetiklemektedir. Ana dilde (Kürtçe) konuşmanın yasaklanması, Kürt kökenli

3 Amerika Birleşik Devletleri öncülüğünde 1991 yılında Türkiye üzerinden Kuzey Irak’a yerleştirilen muharip güç. Defalarca PKK’ya yardımı Tük Genelkurmay’ı tarafından da tespit edilmiş, 1996 yılında Başbakan olan Erbakan tarafından görevine son verilmiştir.

olduğunu açıklamanın suç sayılması gibi insan hakkı ihlallerinin yaşanması da bu süreci hızlandırmaktadır.

Bütün sebeplerin birbiriyle yakın ilişkisine de özellikle vurgu yapan Erbakan(1993), etnik temelli sorunun, tek bir sebebe dayanmamasından ve yalnızca Kürt kökenli vatandaşları kapsamamasından ötürü, salt “Kürt sorunu” kavramsallaştırılmasını ise bir eksiklik olarak nitelendirmektedir. Zira Güneydoğu Anadolu bölgesinin tahmini etnik haritası göz önüne alındığında, çoğunluk kısmı Kürt kökenli olmakla birlikte, başka kökenlere sahip nüfusun da hatırı sayılır bir oranda olduğu görülmektedir. Aynı şekilde Türkiye geneli etnik dağılım düşünüldüğünde de, Güneydoğu’da yaşayan Kürt kökenli nüfustan çok daha fazlasının Marmara, Ege ve Akdeniz başta olmak üzere ülke genelinde yerleşik durumda olduğu fark edilmektedir. Bu nedenle meselenin yalnızca Kürt Sorunu şeklinde nitelendirilmesi ayrılıkçı siyasal dile katkı sunmaktadır.

Bu sebepten ötürü Erbakan’a göre (1993) konunun, “Güneydoğu Anadolu Meselesi”, “Kürt Meselesi” ve “Terör Meselesi” olmak üzere üç ayrı başlıkta ele alınması gerekmektedir. Güneydoğu Anadolu Meselesi; bölgesel dengesizlikleri ve faizci/sömürücü/modern müstemlekeci düzenin sebep olduğu ekonomik problemleri ihtiva etmektedir. Kürt Meselesi; sosyo-kültürel hakları ve insan hakkı ihlallerini içermektedir. Terör Meselesi; uluslararası desteğe sahip şiddeti/terör örgütünü ve buna mukabil güvenlik politikalarını ifade etmektedir. İlk iki sorun çözülmediğinden, bölgede terör kendisine kolaylıkla zemin bulabilmektedir.

Soruna Yönelik Çözüm Önerileri

İrkçi, asimilasyoncu ve materyalist olarak nitelediği politikaların sebep olduğu etnik temelli soruna yönelik tespitlerini üç ayrı başlıkta toplayan Necmettin Erbakan’ın çözüm önerileri de bu sınıflandırma temelinde şekillenmektedir.

Bu kapsamda ilk olarak, Güneydoğu Anadolu Bölgesi’nin iktisaden geri kalmışlığına atıfta bulunan ‘Güneydoğu Meselesi’nin çözümü için, kapsamlı kalkınma planlarının hazırlanması ve uygulamaya konulması

teklif edilmektedir. 1974-1978 yılları arasında başlatılan ve büyük çoğunluğu bölge illerine yapılan Ağır Sanayi Hamlesi’nin⁴ devam ettirilmesi ve geliştirilmesi önerilmektedir (Erbakan, 1993).

İkinci olarak ‘Terör Meselesi’ karşısında, Erbakan’a göre, net bir tutum sergilenmeli ve terörün tüm finans ve teçhizat kaynaklarını engelleyecek adımlar atılmalıdır. Bu doğrultuda, güvenlik birimlerinin modern teçhizatlarla sahip olması sağlanırken terörle mücadelede koruculuk sistemi yerine profesyonel özel timler devreye konulmalıdır. Buna ilaveten yaygın ve hızlı çalışma kapasitesine sahip istihbarat birimleri ile terör faaliyetleri gerçekleşmeden müdahale edebilme imkanı elde edilmelidir. Zira terör olayı olduktan sonra teröristle mücadeleye girilmesi sonuç vermemektedir. Bununla birlikte terörü destekleyen Avrupa ülkeleri, ABD ve İsrail ile ilişkiler yeniden gözden geçirilmeli ve terör örgütü ile iletişimleri, Çekiç Güç örneğinde olduğu gibi, engellenmelidir. Aynı şekilde Irak, İran ve Suriye’de bulunan Kürt liderler ile yakın ilişki kurulması öngörülmektedir. Bu sayede, sorunun uluslararası etkiye açık olması ve bölgesel nitelik kazanması önlenebilecektir⁵.

‘Kürt Meselesi’nin çözümü noktasında ise, insan haklarının kullanımına yönelik düzenlemelerin konuyu bir tabuya⁶ dönüştürmeden ele alınması gerekmektedir. Ana dilin medyada ve eğitimde kullanımının önünün açılması, bölgede görev alan kamu görevlilerinin gerekli eğitimden geçirilerek halkla doğru temasa geçebilmesinin sağlanması atılması gereken adımlar arasındadır. Aynı şekilde, kamuda etnik ayrışmaya

- 4 Erbakan ağır sanayinin kurulmasında ekonomik, sosyal, güvenlik, dengesizliklerin giderilmesi ve milli-güçlü- süratli- yaygın kalkınma gibi beş tür ölçüt belirlemiştir. Erbakan 218’i büyük sanayi, 29’u büyük enerji, 29’u madencilik, 58’i sulama ve 49’u da ulaştırma tesisi olmak üzere 383 adet projenin Ağır Sanayi Hamlesi kapsamında kurulmasını öngörmektedir (Arpacı, 2012: 263). *Sadece Sivas’ın doğusunda ve Güneydoğu’daki vilayetlerimize; 7 tane şeker fabrikası, 6 tane çimento fabrikası, 6 tane büyük gübre fabrikası, 11 tane Sümerbank fabrikası, 2 tane Zirai Donatım Fabrikası, 2 tane büyük ağır makine fabrikası, TAKSAN’ın 1 adet, TEMSAN’ın 10 adet, TESTAŞ’ın 2 adet olmak üzere 50 tane milyarlık tesisi biz Doğu Anadolu’muza kurduk* (Erbakan, 1991a: 359).
- 5 Erbakan’ın PKK karşıtı olan Talabani, Barzani, Şeyh Osman gibi etkili Kürt liderlerle yakın ilişki kurduğu bilinmektedir.
- 6 “Konusulması, eleştirilmesi ya da değiştirilmesi yasak görülen bir konu” anlamına gelen bu ifade, Necmettin Erbakan tarafından kullanılmıştır.

neden olabilecek mevcut uygulamaların gözden geçirilmesi de gerekli görülmektedir. Okullarda her sabah okutulan “Andımız”ın içerik itibarıyla bu tür olumsuz işleve sahip olması konusu, bu nedenle ilk kez Necmettin Erbakan tarafından gündeme getirilmiştir⁷.

Toplumsal barışın polisiye tedbirlerle kurulamayacağını, bunun için kalıcı çözümlerin bulunması gerektiğini düşünen Erbakan (1973), bulunan çözümlerin sonuç verebilmesini sistemin yeniden kurgulanması şartına bağlamaktadır. Zira Erbakan’a göre sorun, sistem kaynaklıdır ve sistemin yeniden adil temeller üzerine kurgulanması, Adil Düzen’in⁸ kurulması gerekmektedir. Aksi takdirde sorunun çözümünde uygulanacak bir politika birleştirici olmak yerine ayrışma kaynaklarını belirgin hale getirebilecektir (Erbakan, 1993): Önce *Adil Düzen* kurulacak, herkese insan hakkı verilecek ve bu memleketteki Müslümanlar arasındaki kardeşlik bağı yeniden tesis edilecek. Bu teşekkür ettikten sonra *Kürtçe bir radyo bu kardeşliği kuvvetlendirmek için konuşuyor, Allah razı olsun, alnından öperiz. Kürtçe bir tiyatro bu kardeşliği kuvvetlendirmek için oyun oynuyor, Allah razı olsun, alnından öperiz. Kürtçe bir mektep bu kardeşliği kuvvetlendirmek için eğitim yapıyor, Allah razı olsun, alnından öperiz. İşte RP’nin yapacağı budur. Kaldı ki, bu bir yenilik değil, bin yıldır böyleydi zaten, bunun için birbirimiz için canımızı verdik.*

- 7 1994 yılında partisinin Bingöl mitinginde konuşan Erbakan; “*Bu ülkenin evlatları asırlar boyu, mektebe, derse başlarken besmele okurlardı. Siz geldiniz, bu besmeleyi kaldırdınız. Yerine ‘Türküm doğruyum çalışkanım’ sözlerini tekrarlattınız. E sen bunu dayatınca, öbür taraftan da, Kürt kökenli bir Müslüman evladı, ya öyle mi, ben de Kürdüm, daha doğruyum, daha çalışkanım deme hakkını kazandı. Ve böylece, siz bu ülkenin insanlarını birbirine yabancılaştırdınız*” diyerek uygulamayı eleştirdi. Bu sözleri üzerine Erbakan, Devlet Güvenlik Mahkemesi’nde yargılandı ve 1 yıl hapse mahkum edildi. Uygulama ise 2013 yılında kaldırıldı.
- 8 Erbakan tarafından Refah Partisi döneminde kamuoyuna sunulan bir proje olan Adil Düzen, son bir yüzyıldır dünyada var olan sistemin başarısızlık noktaları dikkate alınarak, bu başarısızlıklardan çıkarılan derslerle kurulacak yeni bir dünya sistemini ifade etmektedir. Erbakan Adil Düzen’de devletin hakkı üstün tutan bir nizama göre kurulduğunu belirttiikten sonra, bu düzenin alt unsurlarını siyasi, idari, ekonomik, dini ve ahlaki düzen olarak açıklamaktadır. Bunların ahenk içinde çalışması, hiçbirinin diğerinin özüne karışmaması esastır ve hepsi kendi kuralları içinde, hakkı üstün tutan temel prensipler içerisinde kendi görevlerini yapmak üzere oluşturulmuştur (Arpacı, 2012: 282-87).

Sistemin yeniden kurgulanmasını salık veren Erbakan’ın dikkat çektiği bir başka nokta ise, dinin göreceği işlevle ilgilidir. Güneydoğu Anadolu’da geleneksel değerlere ve İslam’a karşı var olan derin saygı ve bağlılığın siyasi karar alıcılar tarafından göz ardı edilemeyeceğini öngören Erbakan’a (1993) göre, ortak payda olan “İslam gerçeği dikkate alınmadan Kürt meselesi çözülemez”. İslam kardeşliği prensibinin

Etnik temelli sorun karşısında bölge halkına da sorumluluk yükleyen Erbakan, şiddeti önceleyen ve çözüm aracı olarak kullanan etnik teröre destek verilmesinin, ayrı devlet ya da federasyon gibi seçeneklerin gündeme getirilmesinin kaosa neden olacağını dile getirmektedir (Erbakan, 1993): *“Güneydoğu’daki kardeşlerimiz kendilerini mazlum durumda hissediyorlar, haklı veya haksız, ben bir gerçeği söylüyorum. Şimdi kendilerini böylesine mazlum durumda hisseden bu kardeşlerimiz bir kurtarıcı arıyor. Açıkça ifade edeyim, ortada bu kurtarıcıyı göremiyorlar. Silahlı PKK gelip “ben sana iş vereceğim, ben senin Kürt kimliğini geliştireceğim” dediği zaman, bu PKK’da bir şey var zannediyorlar. Halbuki, PKK dediğimiz şey, tamamen komünist zihniyetli bir kuruluştur. Allah vermesin, bakınız gayet samimi olarak söylüyorum, bu bölgeyi ayırsalar, bir Kürdistan kursalar ve bunun yöneticileri de bu PKK’cılar olsa, emin olun, buradaki insanlar dünyanın en bedbaht insanları olurlar. Bu sebepten dolayıdır ki, geliniz, oradaki mazlum kardeşlerimizin ümitleri devlete bağlansın, PKK’ya değil. Öyleyse önce tanıtmanıza önem verin, buradaki halkı BBC’ye terk etmeyin.”*

Genel Değerlendirme

Uluslaşma sürecini tamamlayamayan toplumların karşılaştığı sorunların başında gelen etnik temelli sorunlar, Osmanlı ardılı Türkiye Cumhuriyeti’nde de birçok sosyo-ekonomik, siyasi ve kültürel mücadele alanının oluşumuna zemin hazırlamıştır. 1980 sonrası dönemde silahlı terör örgütü eliyle şiddet içerikli hale gelen sorun, siyasal alanda belirleyici bir işleve sahiptir. Türkiye’de faaliyet yürüten tüm siyasi partiler, bu sorunu, kendi ideolojik altyapılarına göre algılamakta ve anlamlandırmaktadır. İslami siyasetçi kimliğiyle bilinen Necmettin Erbakan için

de benzeri durum geçerlidir. Dini referanslarla siyasal tutumunu belirlediği görülen Erbakan, kurucusu olduğu Milli Görüş ideolojisine sahip partilerle bu tutumunu siyasal alana aktarma mücadelesi vermiştir.

Tarihsel süreç ele alındığında Erbakan'ın, etnik temelli soruna yönelik yaklaşımının konjonktürel olmayıp süreklilik arz eden bir niteliğe sahip olduğu görülmektedir. Sorunu sistem merkezli ele alan Erbakan ortak değerlerin aksine farklılıkları öne çıkartan uluslaşma sürecinin anayasal planda yeniden ele alınmasını salık vermektedir. Erbakan, Kürt kökenli kitlenin salt bir bölgede yaşamamasından ötürü, etnik ayrıştırıcı dilin aksine, sorunun Güneydoğu meselesi, terör meselesi ve Kürt meselesi şeklinde üç ayrı başlıkta ele alınması gerektiğini, bu sayede etnik ayrışmadan kaçınılacağını savunmaktadır. Bu sebepten ötürü, ayrılıkçı siyasal hareketin dile getirdiği, özerklik-federasyon ya da ayrı devlet gibi seçeneklerin imkansızlığına da vurgu yapmaktadır.

Erbakan'ın süreklilik arz eden bir diğer tutumu, etnik soruna yol açan aktörler arasında uluslar arası dinamiklere verdiği rol ile ilgilidir. Siyonist ve emperyalist zihniyetli çeşitli ülke ve yöneticilerinin PKK terör örgütü ile kurduğu yakın ilişkiyi sıklıkla TBMM'de gündem yapan Erbakan, uluslararası etkinin azaltılması için bölge ülkeleriyle yakın işbirliğini de gerekli görmektedir.

Sorunun çözümünde, ortak değer konumunda bulunan İslam dininin belirleyiciliği de Erbakan'ın sürekli olarak gündemde tuttuğu konulardan birisi olma özelliğine sahiptir. Öyle ki, Erbakan'a göre İslam dini dikkate alınmadan etnik temelli sorunun kalıcı çözüme kavuşturulması mümkün görünmemektedir. Son olarak Erbakan, sosyo-kültürel ve ekonomik alanlarda da ayrışmayı azaltacak politikalar önermekte, bunun yeni ayrışmalara kaynaklık etmemesi için de sistemin değiştirilmesini teklif etmektedir. Bunun yerine ise, Adil Düzen olarak nitelendiği sistemi önermektedir.

Sonuç olarak, toplumsal barışın sağlanmasını; iktisadi, idari, siyasi alanlarda uygulanacak politikalarla ilintili gören Necmettin Erbakan, etnik temelli sorunun çözümünü de bu politikalarda aramaktadır.

Kaynakça

- Arpacı, Işıl (2012), Türk Siyasal Yaşamına Etkileri Bakımından İslamcılık ve Necmettin Erbakan, Yayımlanmamış Doktora Tezi, İnönü Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Malatya.
- Baharçipek, Abdulkadir (2000), Etnik Terör ve Etnik Terörle Mücadele Sorunu, Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, “Fırat University Journal of Social Science” Cilt: 10 Sayı: 1, Sayfa:11-27.
- Erbakan, Necmettin (1973), Milli Selamet Partisi İç Barış Mitingi Konuşması/Samsun, Milli Görüş Temel Görüş, Ankara: Dağarcık Yayınevi.
- Erbakan, Necmettin (1975), Milli Görüş, İstanbul: Dergah Yayınları
- Erbakan, Necmettin (1991), Türkiye’nin Meseleleri ve Çözümleri, Ankara.
- Erbakan, Necmettin (1991a), TBMM Konuşması, TBMM Tutanak Dergisi, Dönem 19, C.2, 26.12.1991.
- Erbakan, Necmettin (1992), TBMM Konuşması, TBMM Tutanak Dergisi, Dönem 19-2, C.17, 23 Eylül 1992.
- Erbakan, Necmettin (1993), RP 4. Olağan Büyük Kongre Konuşması, 10.10.1993, Ankara.
- Gündoğmuş, Bekir (2014), Siyasal Tercihler, Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık
- İlyas, Ahmet (2014), Tek Parti Döneminde Aşiretleri Kontrol Altına Almak İçin Çıkarılan Kanun ve Hazırlanan Raporlar, The Journal of Academic Social Science Studies International Journal of Social Science Doi number:<http://dx.doi.org/10.9761/JASSS2496> Number: 28, p.329-348. (Erişim Tarihi: 18.01.2017)
- Özhan, Taha; Hatem Ete (2008), Kürt Meselesi, Problemler ve Çözüm Önerileri, SETA Analiz –Kasım 2008- www.setav.org., Erişim tarihi: 17.01.2017.
- Tuncel, Gökhan (2016), Toplumsal Ayrışmanın Şehir Hayatına Etkisi, Uluslararası Şehir ve Medeniyet Sempozyumu (07-08 Ekim 2016), Malatya.
- Tuncel, Gökhan (2016), Türkiye’de Yaşama Maliyeti ile Devlet Toplum Gerilimi İlişkisi, Birey ve Toplum Dergisi, C: 6, S: 12, ss. 129-152

**Erbakan's Concept of Social Peace
Against Ethnic-Based Problems in Turkey**

Abstract

Ethnic differences, which are seen as one of the sources of social separation in the modern period of spatial proximity, can cause socio-cultural and political breakdowns when exposed to various interventions. Indeed, Western-centric, stereotypical identity prominent nationalization process has brought ethnic-based problems in Turkey. However, this problem is not a conflict between different ethnic groups but a systematic problem. Therefore, it is inevitable that the proposals for solution of the problem include the suggestions of alternative systems at the same time.

In this study, approach and system proposals of Necmettin Erbakan, who has an important position in the recent Turkish political life, for ethnic problems in Turkey will be discussed.

Keywords: Erbakan, Social Peace, Ethnic Problem, Milli Gorus